

Sygn. akt II Ca 2379/14

POSTANOWIENIE

Dnia 5 marca 2015 r.

Sąd Okręgowy w Krakowie Wydział II Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Anna Nowak (sprawozdawca)
Sędziowie:	SO Magdalena Meroń-Pomarańska SR (del.) Joanna Czernecka
Protokolant:	Małgorzata Łojewska

po rozpoznaniu w dniu 5 marca 2015 r. w Krakowie

na rozprawie sprawy z wniosku M. M. (1)

przy uczestnictwie D. I., K. D., B. W., T. S.

o dział spadku i zniesienie współwłasności

na skutek apelacji uczestniczki D. I.

od postanowienia Sądu Rejonowego dla Krakowa - Śródmieścia w Krakowie

z dnia 25 lipca 2014 r., sygnatura akt VI Ns 921/11/S

postanawia:

1) zmienić zaskarżone postanowienie w ten sposób, że:

- punktowi II nadać brzmienie: „ II. dokonać działu spadku po J. S. (1) i J. S. (2) i zniesienia współwłasności w ten sposób, że:

- nieruchomość opisaną w pkt I a oraz część nieruchomości opisanej w punkcie I b składającą się z działki numer (...) przyznać na wyłączną własność M. M. (1), córki J. i M.

- część nieruchomości opisanej w punkcie I b składającą się z działki numer (...) przyznać na wyłączną własność D. I., córki J. i M.;”;

- w punkcie III kwotę „14.610 zł (czternaście tysięcy sześćset dziesięć złotych)” zastąpić kwotą „1779,72 (jeden tysiąc siedemset siedemdziesiąt dziewięć złotych siedemdziesiąt dwa grosze)”

2) oddalić apelację w pozostałej części;

3) stwierdzić, że każdy z uczestników ponosi koszty postępowania odwoławczego związane ze swoim udziałem w sprawie.

UZASADNIENIE

postanowienia z dnia 5 marca 2015 roku.

Wnioskodawczyni M. M. (1) wniosła o dokonanie działu spadku po J. S. (1), J. S. (2) i M. S. wskazując postulowany przez nią sposób podziału.

Uczestnicy K. D. i T. S. oświadczyli, że zrzekają się majątku na rzecz wnioskodawczyni.

Uczestniczka B. W. domagała się wydzielenia z zabudowanej działki, działki do jej dyspozycji.

Uczestniczka D. I. domagała się przyznania na jej rzecz działek o numerach (...) objętych księgą wieczystą nr (...).

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Rejonowy stwierdził, że przedmiotem działu spadku i zniesienia współwłasności po J. S. (1), J. S. (2) i M. S. są nieruchomości: a) położona w L. gmina I. składająca się z działek nr (...), dla której Sąd Rejonowy dla Krakowa – Śródmieścia w Krakowie Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych w S. prowadzi księgę wieczystą (...); b) położona w S. składająca się z działek nr (...) dla której Sąd Rejonowy dla Krakowa – Śródmieścia w Krakowie Z. W. K. W. w S. prowadzi księgę wieczystą (...) o łącznej wartości 173.157 zł (punkt I); dokonał działu spadku i zniesienia współwłasności przyznając nieruchomości opisane w punktach Ia i Ib na wyłączną własność M. M. (1) córki J. i M. (punkt II); zasądził od wnioskodawczyni na rzecz uczestniczki D. I. kwotę 14.610 zł tytułem spłaty, płatną w terminie tygodniowym od daty uprawomocnienia się postanowienia, z ustawowymi odsetkami na wypadek opóźnienia płatności (punkt III); zasądził od wnioskodawczyni na rzecz uczestniczki B. W. kwotę 1.623 zł tytułem spłaty, płatną w terminie tygodniowym od daty uprawomocnienia się postanowienia, z ustawowymi odsetkami na wypadek opóźnienia w płatności (punkt IV) oraz stwierdził, że wnioskodawczyni i uczestnicy ponoszą koszty postępowania związane ze swym udziałem w sprawie (punkt V).

Postanowienie to zapadło w następującym stanie faktycznym.

Spadek po J. S. (1) zmarłym dnia (...)nabyła jego żona M. S. w 10/40 częściach oraz dzieci: D. I., J. S. (2), A. S., M. M. (1) po 6/40 części oraz wnukowie: T. S. i K. S. po 3/40 części. W tych samych częściach odziedziczyli oni również gospodarstwo rolne wchodzące w skład spadku po J. S. (1). Spadek po J. S. (2) zmarłym dnia(...)nabyli matka M. S. w 3/8 części oraz rodzeństwo spadkodawcy M. M. (1), A. S., D. I., B. W. każde po 1/8 części oraz bratankowie T. S. i K. S. po 1/16 części. Spadek po M. S. zmarłej dnia (...)nabył jej syn A. S. w całości w wprost. Dnia 21 czerwca 2010 roku A. S. darował swej siostrze M. M. (1) cały swój udział wynoszący 472/640 części w nieruchomości położonej w L. – działki o numerach (...) i w S. – działki o numerach (...), a obdarowana darowiznę tę przyjęła. Z kolei dnia 28 lutego 2012 roku T. S. i K. D. darowali stryjnecie M. M. (1) całe swoje udziały we współwłasności wynoszące łącznie 54/640 części w powyższej nieruchomości, a obdarowana nieruchomość tę przyjęła. Współwłaścicielami nieruchomości w L. o powierzchni 2,4950 ha obejmującej działki jak wyżej będące gruntami ornymi, a w wypadku działki nr (...) gruntem rolnym zabudowanym, są M. M. (1) mająca udział wynoszący 580/640 części, D. I. 54/640 części i B. W. 6/640 części. Współwłaścicielami nieruchomości w S. o powierzchni 1,0280 ha obejmującej działki jak wyżej będące gruntami ornymi są te same osoby w takich samych udziałach. M. M. (1) posiada upoważnienie do konta bankowego swojego syna M. M. (3) w (...) Banku Spółdzielczym Oddział G., na którym na dzień 29 października 2013 roku zgromadzone zostały środki w kwocie 34.149,08 zł. Na własnym koncie bankowym w Banku Spółdzielczym S. Oddział I. M. M. (1) na dzień 23 stycznia 2014 roku posiada kwotę 38.022,73 zł. M. M. (1) mieszka w G. na nieruchomości jej syna, gdzie użytkuje rolniczo jego grunty. D. S. w (...)roku ukończyła szkołę przysposobienia rolniczego. Wartość rynkowa nieruchomości rolnej zabudowanej budynkiem mieszkalnym i gospodarczym, która składa się z gruntów rolnych położonych w L. (działki o numerach (...)) i S. (działki o numerach (...)) obręb I. wynosi 173.157 zł. Możliwe jest odłączenie działek położonych w S. o numerach (...) i (...) od pozostałych działek będących gospodarstwem rolnym, gdyż działki pod względem rolniczym wykorzystywane są względnie – zostały obsiane w większości mieszanką traw,

a gospodarstwo rolne nie jest nastawione na hodowlę natomiast działki nr (...) przedzielone są od siebie drogą więc ze sobą nie graniczą; posiana trawa na przedmiotowych działkach wskazuje, że produkcja rolna na nich jest względna bowiem działki posiadają klasę bonitacyjną II i IIIa i nie są w pełni wykorzystywane rolniczo. A. S. mieszka w domu znajdującym się na przedmiotowej nieruchomości. Okna zamówiła wnioskodawczyni. Wnioskodawczyni płaci podatki od tej nieruchomości. M. M. (1) pracuje w przedmiotowym gospodarstwie od wielu lat. To ona prowadzi je po śmierci rodziców, decyduje o tym co siał i zbiera plony. M. M. (1) najmuje sąsiada do prac, które wymagają użycia konia. Czasami przyjeżdżała B. W. i pomagała w wakacje. Poza tym gospodarstwem (...) nie ma innego. Żadna nieruchomość wchodząca w skład spadku nie jest w dzierżawie. Syn M. M. (1) pracuje za granicą, poza tym kontraktują buraki. Odległość między gospodarstwem w G. a przedmiotowym wynosi 10 km. K. D. i T. S. nie interesują się przedmiotowym gospodarstwem rolnym, nie jeżdżą tam. Blacha na dach domu znajdującego się na przedmiotowej nieruchomości została nabyta około 1990 roku. Nie był to drogi materiał. Za blachę zapłaciła mama wnioskodawczyni M. S..

W rozważaniach prawnych Sąd Rejonowy wskazał, że ponieważ w niniejszej sprawie spadki po J. S. (1) i J. S. (2) przypadły więcej niż jednemu spadkobiercy, do ich działu odpowiednie zastosowanie miały przepisy o podziale gospodarstw rolnych przy zniesieniu współwłasności. Podniósł, że brak było jednolitego stanowiska pomiędzy stronami, co do sposobu działu spadku i zniesienia współwłasności oraz, że wprawdzie według opinii biegłego, wydzielenie dla D. I. żądanych przez nią działek było możliwe, jednak nie znajdowało to usprawiedliwienia w świetle posiadanych przez strony udziałów we współwłasności przedmiotowych nieruchomości. Największy z nich należy do M. M. (1), natomiast w porównaniu z nim, udziały D. I. i B. W. są bardzo nieznaczne. Dlatego Sąd Rejonowy nakazał wyjście z niepodzielności zgodnie z wnioskiem bowiem takie rozwiązanie zasługiwało na akceptację również z tego powodu, że wnioskodawczyni, w przeciwieństwie do uczestników, interesowała się stanem gospodarstwa rolnego i nie pozwoliła na to, aby było ono zaniedbane. Sąd Rejonowy dokonał zatem działu spadku w oparciu o art. 214 § 2 k.c. w zw. z art. 1070 k.c. oraz zniesienia współwłasności w oparciu o art. 214 § 2 k.c. Podniósł, że odesłanie zawarte w art. 1070 k.c. dotyczy również art. 216 § 1, 2 i 3 k.c. regulującego spłaty z gospodarstwa rolnego. Obowiązek ich dokonania spoczywał na wnioskodawczyni wobec D. I. i B. W. w wysokości odpowiadającej wartości udziałów każdej z uczestniczek. O kosztach postępowania orzekł Sąd Rejonowy na podstawie art. 520 § 1 k.p.c.

Apelację wniosła uczestniczka D. I. zaskarżając postanowienie w całości i zarzuciła mu błąd w ustaleniach faktycznych, naruszenie przepisów postępowania dotyczących oceny materiału dowodowego, nieprzeprowadzenie dowodu z opinii biegłego oraz brak rozważenia czy wnioskodawczyni jest w stanie spłacić uczestniczkę.

Podnosząc powyższe zarzuty domagała się zmiany zaskarżonego postanowienia poprzez przyznanie na jej rzecz działki nr (...) ze stosowaną dopłatą od wnioskodawczyni lub przyznanie działki nr (...) ze spłatą na rzecz wnioskodawczyni w wysokości 380 zł.

Wnioskodawczyni wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie od uczestniczki kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje.

Apelacja skutkowałą zmianą zaskarżonego postanowienia.

Na wstępie Sąd Okręgowy wskazuje, że akceptuje ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Rejonowy i przyjmuje je za podstawę rozstrzygnięcia apelacyjnego. Odnosząc się do sformułowanego w apelacji zarzutu błędnych ustaleń faktycznych stwierdzić trzeba, że stan faktyczny ustalony przez Sąd Rejonowy nie był w istocie kwestionowany przez uczestniczkę. Analiza tego zarzutu prowadzi do wniosku, że apelacja podważa nie kwestie faktów, lecz skutków prawnych, jakie Sąd Rejonowy wyprowadził z ustalonych okoliczności faktycznych. Uczestniczka nie przedstawiła żadnych argumentów jurystycznych, które wskazywać miałyby na ewentualnie uchybienia Sądu Rejonowego logice lub doświadczeniu życiowemu na etapie oceny materiału dowodowego i wywodzenia z niego faktów. Zgodzić natomiast należy się z uczestniczką, że Sąd Rejonowy dokonał nieprawidłowego podziału gospodarstwa rolnego wskazując, że znajduje on uzasadnienie w posiadanych przez strony udziałach we współwłasności przedmiotowych nieruchomości. Jakkolwiek rację należy przyznać Sądowi pierwszej instancji, że powstałe w wyniku podziału części powinny w zasadzie odpowiadać co do swej wartości udziałom uczestników, to w niniejszej sprawie należy również mieć na

względnie, że przedmiotem działu spadku i zniesienia współwłasności jest gospodarstwo rolne. Stosownie do treści art. 213 k.c. jeżeli zniesienie współwłasności gospodarstwa rolnego przez podział między współwłaścicieli byłoby sprzeczne z zasadami prawidłowej gospodarki rolnej, sąd przyzna to gospodarstwo temu współwłaścicielowi, na którego zgodę wyrażą wszyscy współwłaściciele. W myśl natomiast art. 214 § 1 k.c. w razie braku zgody wszystkich współwłaścicieli, sąd przyzna gospodarstwo rolne temu z nich, który je prowadzi lub stale w nim pracuje, chyba że interes społeczno-gospodarczy przemawia za wyborem innego współwłaściciela. Przepisy normujące sposób zniesienia współwłasności, w tym sposób zniesienia współwłasności gospodarstwa rolnego, jako podstawowy sposób wyjścia z niepodzielności, ustanawiają podział fizyczny rzeczy, różnicując jedynie przesłanki, które przemawiają przeciwko takiemu sposobowi zniesienia współwłasności (art. 211 i 213 k.c.). W odniesieniu do gospodarstwa rolnego, dopiero jeśli podział między współwłaścicieli byłby sprzeczny z zasadami prawidłowej gospodarki rolnej, sąd winien odstąpić od podziału i przyznać to gospodarstwo temu współwłaścicielowi, na którego wyrażą zgodę wszyscy współwłaściciele (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2008 roku, sygn. akt II CSK 467/07, niepubl. SIP LEX nr 523605). Podział fizyczny gospodarstwa rolnego w tej sprawie jest możliwy bez uszczerbku dla jego funkcjonowania, a okoliczność ta wynika z opinii biegłego sądowego R. M. (k. 255 – 270). Zauważyć należy, że przedmiotowe gospodarstwo rolne jest stosunkowo duże gdyż jego powierzchnia wynosi 3,5 ha. Natomiast działki nr (...) położone są w tej samej miejscowości, sąsiadują ze sobą i są wykorzystywane jako łąki. Pozostałe działki, tj. nr (...) znajdują się natomiast w miejscowości L.. Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności zgodzić należy się z uczestniczką D. I., że podział gospodarstwa rolnego nie jest sprzeczny z zasadami prawidłowej gospodarki. Odnośnie zarzutu apelacji dotyczącego nieprawidłowego ustalenia wielkości udziałów uczestniczki w nieruchomościach wspólnych wskazać należy, że zarzut ten nie był zasadny. Z materiału dowodowego sprawy wynika, że odnośnie przedmiotowego gospodarstwa rolnego zostały wydane dwa akty własności ziemi. Jeden z nich został wydany w dniu 8 sierpnia 1973 roku i stwierdzał, że własność nieruchomości rolnej stanowiącej działki nr (...) nabyli J. S. (1) i M. S., drugi natomiast został wydany w dniu 16 grudnia 1973 roku i stwierdzał, że J. S. (1) nabył własność nieruchomości rolnej składającej się z działek nr (...). Zgodnie z utrwalonym orzecnictwem Sądu Najwyższego każda nieruchomość rolna nabyta na podstawie przepisów ustawy z dnia 26 października 1971 roku o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 27, poz. 250 ze zm.) powinna być zaliczona do majątku wspólnego małżonków, gdy w dniu 4 listopada 1971 roku istniała między nimi wspólność ustawowa (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 1 lutego 1989 roku, III CZP 114/88 (Przeg. Sąd. 1992, nr 10, s. 76), z dnia 24 stycznia 1991 roku, III CZP 61/90 (OSNCP 1991, nr 7, poz. 87) i z dnia 14 kwietnia 1994 roku, III CZP 45/94 (Radca Prawny 1994, nr 4, s. 66) i wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 września 1999 roku, II CKN 458/98, (niepublikowany), z dnia 9 listopada 2000 roku, II CKN 327/00, (niepublikowany). Zatem pomimo tego, że akt własności ziemi z dnia (...) został wydany tylko na rzecz J. S. (1) to nieruchomości w tym akcie wskazane weszły w skład majątku wspólnego małżonków skoro w tym czasie pozostawał on w związku małżeńskim z M. S.. Odnośnie kwestii dziedziczenia to po M. S. spadek nabył w całości syn A. S. natomiast po J. S. (1) spadek nabyła żona, dzieci, w tym J. S. (2) oraz wnuki. Po J. S. (2) spadek nabyli matka M. S., rodzeństwo oraz bratankowie. Po dokonaniu stosownych obliczeń udział uczestniczki D. I. we współwłasności nieruchomości położonych w S. i L. wynosi 54/640. Taki też udział uczestniczki w powyższych nieruchomościach został ujawniony w księdze wieczystej jak również ustalony przez Sąd Rejonowy. Stwierdzając, że udział uczestniczki w przedmiotowym gospodarstwie rolnym został prawidłowo ustalony przez Sąd Rejonowy oraz, że dopuszczalny jest podział fizyczny tego gospodarstwa Sąd Okręgowy dokonał zmiany zaskarżonego postanowienia w ten sposób, że działki oznaczone numerami (...) przyznał na własność wnioskodawczyni natomiast działkę oznaczoną numerem (...) na własność uczestniczce D. I.. Rozstrzygnięcie to podyktowane było faktem, że udział uczestniczki D. I. w tych nieruchomościach wynosił 54/640 a zatem był zdecydowanie niższy niż udział M. M. (1), który wynosił 526/640. Stąd też nie było podstaw do przyznania uczestniczce na własność działek nr (...) albowiem wiązałoby się to z przyznaniem jej składników majątkowych znacznie przekraczających jej udział we współwłasności nieruchomości a w konsekwencji z koniecznością uiszczenia przez nią na rzecz wnioskodawczyni wysokiej spłaty. Odnośnie zgłoszonego przez uczestniczkę w apelacji żądania rozliczenia korzyści wynikających z korzystania wnioskodawczyni z gospodarstwa rolnego ponad przysługujący jej udział wskazać trzeba, że żądanie takie nie zostało zgłoszone w toku postępowania pierwszoinstancyjnego. Stosownie do treści art. 383 zd. 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w postępowaniu apelacyjnym nie można rozszerzyć żądania pozwu ani występować z nowymi roszczeniami. Zgłoszenie powyższego żądania w postępowaniu odwoławczym uznać należy zatem za spóźnione. Również zarzut braku wyceny maszyn rolniczych, które według twierdzeń apelacji miały

zostać sprzedane przez wnioskodawczynię, nie mógł zostać uznany za trafny. W oparciu o materiał dowodowy sprawy, w tym także bardzo ogólne zeznania uczestniczki, nie można ustalić czy w ogóle a jeśli tak to jakie maszyny rolnicze miałyby wchodzić w skład spadku. W związku ze zmianą sposobu podziału nieruchomości, Sąd Okręgowy zobligowany był do zmiany rozstrzygnięcia w zakresie zasądzonej od wnioskodawczynie na rzecz uczestniczki spłaty. Uczestniczce przysługiwał udział w przedmiotowym gospodarstwie rolnym w wysokości 54/640. Wartość całego gospodarstwa rolnego wynosiła 173.157 zł, a zatem uczestniczka powinna otrzymać składniki majątkowe o wartości 14.610,12 zł. Tymczasem otrzymała nieruchomość składającą się z działki nr (...), której wartość wynosiła 12.830,40 zł ($4950 \text{ m}^{(2)} \times 2,88 \text{ zł/m}^{(2)} \times 0,9$). Wobec tego celem wyrównania wartości przysługującego jej udziału należało na jej rzecz od wnioskodawczynie zasądzić kwotę stanowiącą różnicę pomiędzy wartością należnego udziału we współwłasności nieruchomości a wartością składników majątkowych przyznanych uczestniczce, co stanowi kwotę 1.779,72 zł ($14.610,12 - 12.830,40$). Z uwagi na wysokość kwoty spłaty, którą na rzecz uczestniczki winna uiścić wnioskodawczynie zarzut apelacji odnośnie braku rozważenia sytuacji majątkowej wnioskodawczynie przez pryzmat możliwości poniesienia kwoty spłaty utracił na aktualności.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. orzekł jak w punkcie 1 sentencji postanowienia.

Na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. dalej idącą apelację oddalił – punkt 2 sentencji postanowienia.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzekł Sąd Okręgowy na podstawie art. 520 § 1 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c. albowiem, z uwagi na częściową jedynie zasadność apelacji, nie było podstaw do odstępowania od ogólnej zasady rozstrzygnięcia o kosztach w postępowaniu nieprocesowym.